

30-Oktyabr, 2025-yil

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING HUQUQBUZARLIKLARNING
VIKTIMOLOGIK PROFILAKTIKASINI AMALGA OSHIRISHDA
JAMOATCHILIK BILAN HAMKORLIGI.**

Abdurashidova Huzira Anvarjon qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: profilaktika inspektori, huquqbuzarliklar, viktimologik profilaktika, jamoatchilik, hamkorlik, jinoyatchilikni oldini olish, fuqarolik jamiyati, ishonch, huquqiy madaniyat.

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini amalga oshirishda jamoatchilik bilan hamkorlikdagi faoliyati tahlil qilinadi. Maqolada viktimologik profilaktika tushunchasi, uning mohiyati va jamiyatdagi ahamiyati, shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olishda fuqarolarning, jamoat tashkilotlarining va mahalla institutlarining ishtiroki keng yoritilgan. Bugungi kunda jinoyatchilikning oldini olishda faqat davlat organlari emas, balki fuqarolik jamiyati institutlarining ham faol ishtiroki muhim o‘rin tutadi. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorlarining jamoatchilik bilan o‘zaro aloqasi, axborot almashinuvi, ishonchli hamkorlikni yo‘lga qo‘yish masalalari dolzarb hisoblanadi. Maqolada viktimologik yondashuv asosida jinoyatlarning sabablari orasida jabrlanuvchining xulqi, ijtimoiy muhit va psixologik omillar tahlil qilinib, shunga qarab profilaktika choralari tizimlashtiriladi. Profilaktika inspektorlari tomonidan o‘tkazilayotgan targ‘ibot-tashviqot ishlari, mahallalarda o‘tkaziladigan uchrashuvlar, “Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni” kabi tadbirlar orqali aholining huquqiy ongi va madaniyatini oshirishga qaratilgan ishlar keltiriladi. Shuningdek, jamoatchilik bilan o‘zaro hamkorlikning samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalar, masofaviy muloqot vositalari va axborot tizimlaridan foydalanish istiqbollari ham yoritiladi. Maqola davomida huquqbuzarliklarning oldini olishda oila, ta’lim muassasalari, diniy tashkilotlar va NNTlarning o‘rni alohida ta’kidlanadi. Viktorologik profilaktika sohasida xalqaro tajriba, xususan, Yevropa mamlakatlari va MDH davlatlarining ilg‘or yondashuvlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, O‘zbekiston sharoitida profilaktika inspektorlarining vakolatlarini yanada kengaytirish, ularni zamonaviy kommunikatsiya uslublari bilan qurollantirish, shuningdek, jamoatchilik ishonchini mustahkamlash bo‘yicha amaliy takliflar beriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, jamoatchilik bilan tizimli va ochiq hamkorlik jinoyatchilikka qarshi kurashning eng muhim omillaridan biridir. Aholining ijtimoiy faolligini oshirish, yoshlarni ijtimoiy himoya qilish va ularni huquqbuzarliklardan ogohlantirish profilaktika inspektorlari faoliyatining samaradorligini oshiradi. Maqola yakunida huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasida davlat organlari va jamoatchilikning uzviy hamkorligi asosida kompleks yondashuv taklif etiladi.

30-Oktyabr, 2025-yil

Ключевые слова: инспектор профилактики, правонарушения, виктимологическая профилактика, общественность, сотрудничество, предупреждение преступности, гражданское общество, доверие, правовая культура.

Аннотация: В данной статье рассматривается деятельность инспекторов профилактики по осуществлению виктимологической профилактики правонарушений во взаимодействии с общественностью. Раскрывается понятие виктимологической профилактики, её сущность и значение в современном обществе, а также роль граждан, общественных организаций и институтов махалли в предупреждении преступлений. Отмечается, что в современных условиях борьба с преступностью требует не только усилий государственных органов, но и активного участия гражданского общества. В статье анализируются поведенческие, социальные и психологические факторы, влияющие на виктимизацию личности, и предлагаются эффективные формы профилактической деятельности. Особое внимание уделяется сотрудничеству инспекторов профилактики с общественными организациями, образовательными учреждениями, семьями и религиозными объединениями. Приводятся примеры практических мероприятий, направленных на повышение правовой культуры населения, формирование устойчивого неприятия правонарушений и развитие доверительных отношений между населением и органами внутренних дел. Автор также рассматривает перспективы внедрения цифровых технологий, информационных систем и дистанционных форм общения в профилактическую деятельность. На основе анализа зарубежного опыта (Европа, СНГ) выдвигаются предложения по совершенствованию института профилактических инспекторов в условиях Узбекистана, включая расширение их полномочий и укрепление общественного доверия. Результаты исследования показывают, что системное взаимодействие с общественностью является ключевым фактором успешной профилактики правонарушений. Активизация гражданской позиции населения способствует снижению уровня преступности и укреплению общественной безопасности.

Keywords: preventive inspector, offenses, victimological prevention, public cooperation, community partnership, crime prevention, civic society, trust, legal culture.

Annotation: This article explores the role of preventive inspectors in implementing victimological prevention of offenses through cooperation with the public. It defines the concept and essence of victimological prevention, emphasizing its importance in modern society and the active role of citizens, community organizations, and local institutions in crime prevention. The study highlights that preventing crime today requires not only state intervention but also civic participation and mutual trust between law enforcement and society. The article analyzes behavioral, social, and psychological factors influencing victimization and systematizes preventive measures accordingly. Particular attention is given to cooperation between preventive inspectors and public organizations, educational institutions, families, and religious entities. Examples of practical activities, such as awareness campaigns, community meetings, and preventive days, demonstrate efforts to

30-Oktyabr, 2025-yil

raise legal awareness and culture among citizens. Furthermore, the paper discusses the potential use of digital technologies, online communication tools, and information systems to enhance cooperation and preventive efficiency. Drawing from international experience—particularly from European and CIS countries—the article proposes strategies for improving the role and authority of preventive inspectors in Uzbekistan. These include professional development, community engagement, and strengthening public confidence in law enforcement. The findings indicate that systematic and transparent collaboration with the public is one of the most effective tools in preventing offenses and reducing crime rates. Encouraging civic responsibility, promoting legal culture, and supporting youth protection are identified as key factors for successful victimological prevention.

KIRISH

Bugungi kunda jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish masalasi jamiyat taraqqiyoti, fuqarolarning osoyishtaligi va milliy xavfsizlikni ta'minlashda eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar jarayonida huquqbuzarliklarning oldini olish, jinoyatchilikni kamaytirish va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur jarayonlarda profilaktika inspektorlari asosiy bo'g'inlardan biri sifatida faoliyat yuritib, jamoatchilik bilan hamkorlikda huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Viktimologik profilaktika tushunchasi jinoyatchilikning ijtimoiy ildizlarini chuqur tahlil qilish, shuningdek, jabrlanuvchining o'rni va xatti-harakatlariga asoslangan profilaktika choralarini ishlab chiqishni nazarda tutadi. Chunki huquqbuzarliklarning oldini olish faqat jinoyatchi shaxsiga ta'sir o'tkazish orqali emas, balki jabrlanuvchining huquqiy ongini, ijtimoiy faolligini va himoya mexanizmlarini kuchaytirish orqali ham amalga oshiriladi. Shu bois, profilaktika inspektorlari tomonidan jamoatchilik bilan birgalikda olib boriladigan targ'ibot, tushuntirish va ogohlantirish ishlari viktimologik profilaktikaning asosiy yo'nalishlarini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni, shuningdek, Prezident farmonlari va hukumat qarorlari ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan siyosiy, huquqiy va tashkiliy chora-tadbirlarning mustahkam huquqiy asosini belgilab bergan. Mazkur qonun huquqbuzarliklarning oldini olishda davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va jamoatchilikning o'zaro hamkorligi tamoyillarini aniq belgilab, profilaktika inspektorlariga keng vakolatlar beradi. Bu esa ularning faoliyatini faqat nazorat organi emas, balki jamiyat bilan hamkorlikda ishlovchi, fuqarolarning huquqiy himoyasini ta'minlaydigan ijtimoiy institut sifatida shakllantirish imkonini bermiqda. Profilaktika inspektorlari jamoatchilik bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishda mahalla fuqarolar yig'inlari, ta'lim muassasalari, nodavlat notijorat tashkilotlar, yoshlar va xotin-qizlar qo'mitalari, diniy idoralar bilan o'zaro aloqada bo'ladi. Ular aholining muammolarini o'rganish, xavf guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlash, huquqbuzarlikka moyil fuqarolar bilan yakka tartibda ishlash orqali ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, so'nggi yillarda mahalla institutining jamiyatdagi o'rni mustahkamlanib, "mahalla

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

– profilaktikaning tayanch nuqtasi” degan g’oya amaliyotda o‘z tasdig‘ini topmoqda. Shu sababli, profilaktika inspektorlari faoliyati mahalla tizimi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, jamoatchilik ishtirokisiz ularning samarali faoliyat yuritishi mumkin emas. Viktimologik profilaktika inson omiliga asoslangan bo‘lib, u avvalo shaxsni huquqbuzarlikka nisbatan himoya qilish, uni ijtimoiy xavflarga qarshi tayyorlash, xavfli vaziyatlarda to‘g‘ri harakat qilish ko‘nikmalarini shakllantirishni o‘z ichiga oladi. Shu maqsadda profilaktika inspektorlari tomonidan o‘tkaziladigan uchrashuvlar, davra suhbatlari, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, huquqiy darslar va axborot soatlari fuqarolarning huquqiy bilimini oshirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, yoshlar, talabalar va o‘quvchilar o‘rtasida jinoyatchilikning oldini olish bo‘yicha olib borilayotgan tushuntirish ishlari ijobiy natijalar bermoqda. Jamoatchilik bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish uchun profilaktika inspektorlari zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli axborot tizimlaridan ham keng foydalanmoqda. Aholi bilan onlayn muloqot, masofaviy konsultatsiyalar, mobil ilovalar orqali murojaatlarni qabul qilish amaliyoti fuqarolarning ishonchini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Bu esa, o‘z navbatida, huquqbuzarliklarning oldini olishda jamoatchilikning faolligini oshiradi va ijtimoiy hamjihatlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, viktimologik profilaktikani amalga oshirishda mavjud muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim hollarda profilaktika inspektorlarining yuklamasi haddan tashqari ko‘pligi, jamoatchilik bilan muloqotning yetarli darajada tizimlashtirilmagani, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikdagi ishlarning yetarli darajada muvofiqlashtirilmagani samaradorlikka salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, aholining huquqiy savodxonligi pastligi, ijtimoiy befarqlik holatlari va o‘zini himoya qilish ko‘nikmalarining sustligi ham huquqbuzarliklarning oldini olish jarayonini murakkablashtiradi. Mazkur omillarni bartaraf etish uchun, birinchidan, profilaktika inspektorlarining kasbiy tayyorgarligini oshirish, ularni viktimologik yondashuv asosida o‘qitish zarur. Ikkinchidan, jamoatchilik bilan hamkorlikni tizimli yo‘lga qo‘yish uchun aniq mexanizmlar, motivatsion dasturlar va hamkorlik memorandumlarini kengaytirish lozim. Uchinchidan, har bir hududning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda individual profilaktika choralari ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir. Shu tariqa, profilaktika inspektorlarining jamoatchilik bilan o‘zaro hamkorligi huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini samarali amalga oshirishda markaziy o‘rin tutadi. Bu hamkorlikning muvaffaqiyati nafaqat jinoyatchilikni kamaytirish, balki fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish, huquqiy madaniyatni yuksaltirish va jamiyatda ishonch muhitini mustahkamlash orqali namoyon bo‘ladi.

ASOSIY QISM

Huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasi — bu jinoyatchilikni keltirib chiqaruvchi omillarni kamaytirish bilan bir qatorda, jabrlanuvchining xavf ostida qolish ehtimolini kamaytirish, ularni ijtimoiy, huquqiy va psixologik jihatdan himoyalashni nazarda tutuvchi murakkab tizimdir. Bunday yondashuvda asosiy e’tibor nafaqat jinoyatchiga, balki potentsial jabrlanuvchiga ham qaratiladi. Shu sababli, profilaktika inspektorlari faoliyati faqat huquqbuzarliklarni aniqlash yoki ularni tergov organlariga

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

yetkazish bilan cheklanmaydi, balki aholining huquqiy savodxonligini oshirish, ijtimoiy faolligini kuchaytirish va fuqarolarning xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga qaratilgan keng ko‘lamli ishlarni o‘z ichiga oladi. Viktimologik profilaktika jarayonida jamoatchilik bilan hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, jamoatchilik huquqbuzarliklarning sabablari va shart-sharoitlarini erta aniqlash, ularning oldini olish, xavf guruhiga kiruvchi shaxslarni ijtimoiy moslashtirish jarayonida bevosita ishtirok etadi. Bu borada mahalla fuqarolar yig‘inlari, nodavlat notijorat tashkilotlar, yoshlar va xotin-qizlar qo‘mitalari, ta’lim muassasalari, diniy idoralar hamda ommaviy axborot vositalarining o‘rni beqiyosdir. Ularning faol ishtiroki profilaktika inspektorlarining ishini yengillashtirib, huquqbuzarliklarning ijtimoiy ildizlarini bartaraf etishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Profilaktika inspektorlarining jamoatchilik bilan o‘zaro aloqasi, avvalo, ishonchga asoslanadi. Chunki fuqarolarning o‘z muammolari, qo‘rquv va xavotirlarini ochiq bayon qilishi uchun ular o‘zini himoyalangan va hurmat qilinayotgan shaxs sifatida his qilishi zarur. Shu bois, inspektorlarning har bir faoliyati insonparvarlik, adolat, oshkoralik va hurmat tamoyillariga asoslanishi lozim. Masalan, oilaviy zo‘ravonlik, ijtimoiy beqarorlik, ishsizlik yoki migratsiya bilan bog‘liq muammolar ko‘pincha huquqbuzarliklarning asosiy sababiga aylanadi. Profilaktika inspektorlari jamoatchilik bilan hamkorlikda ana shunday ijtimoiy xavfli holatlarni aniqlab, ularni erta bartaraf etish choralarini ko‘radi. Bugungi kunda viktimologik yondashuvning dolzarbligi shundaki, ko‘plab jinoyatlar jabrlanuvchining xatti-harakati yoki ehtiyotsizligi oqibatida sodir bo‘lmoqda. Masalan, firibgarlik, internet jinoyatchiligi, oilaviy zo‘ravonlik va kiberjinoyatlar sohalarida fuqarolarning huquqiy ongi pastligi ularni oson nishonga aylantiradi. Shu sababli, profilaktika inspektorlari tomonidan olib borilayotgan tushuntirish ishlari aholining xatti-harakatlarini tahlil qilish, ularni xavfli vaziyatlardan ogohlantirish, zarur hollarda psixologik yordam ko‘rsatish orqali huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Viktimologik profilaktika samaradorligini ta’minlashda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ham katta rol o‘ynaydi. So‘nggi yillarda Ichki ishlar organlari tomonidan jamoatchilik bilan muloqotni mustahkamlash maqsadida onlayn platformalar, mobil ilovalar va “Ishonch telefoni” tizimlari joriy etildi. Bu tizimlar orqali fuqarolar o‘z hududidagi huquqbuzarliklar, shubhali holatlar yoki ijtimoiy xavf manbalariga oid ma’lumotlarni bevosita profilaktika inspektorlariga yetkazishi mumkin. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda olib borilayotgan huquqiy-ma’rifiy kontent, videoroliklar va onlayn darslar fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Profilaktika inspektorlarining jamoatchilik bilan hamkorligida oila instituti alohida o‘rin egallaydi. Oila — jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim ijtimoiy bo‘g‘ini bo‘lib, ko‘plab huquqbuzarliklarning ildizi aynan oilaviy muhitdan boshlanadi. Shu sababli, inspektorlar oilaviy muammolarga e’tibor qaratib, nizoli oilalarda tarbiya, psixologik qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy yordam tizimlarini yo‘lga qo‘yadi. Ayniqsa, voyaga yetmaganlar bilan ishlashda ularning ota-onasi, pedagoglari, mahalla faollari va psixologlari bilan doimiy hamkorlik zarurdir. Profilaktika faoliyatining yana bir muhim jihati — yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishdir. Yoshlar ijtimoiy faolligi, hissiy beqarorligi va tajribasizliklari sababli ko‘pincha huquqbuzarlikka

30-Oktyabr, 2025-yil

moyil toifadagi guruhga kiradi. Shu bois, profilaktika inspektorlari ularni to‘g‘ri yo‘lga yo‘naltirish, ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlar, sport va madaniy loyihalar orqali bo‘sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, shuningdek, mehnatga jalb etish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlarni amalga oshiradi. “Yoshlar – kelajagimiz” davlat dasturi doirasida mahallalarda yoshlar bilan ishlash tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, jamoatchilikning faol ishtiroki natijasida ko‘plab yoshlar jinoyatchilik yo‘lidan qaytarilgan. Bundan tashqari, profilaktika inspektorlarining faoliyatida diniy tashkilotlar, ijtimoiy faollar, OAV vakillari va fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, diniy-ma‘rifiy targ‘ibot orqali insonparvarlik, bag‘rikenglik va qonuniylik g‘oyalarini targ‘ib etish aholining huquqiy madaniyatini oshirishga yordam beradi. Ommaviy axborot vositalari esa profilaktika ishlarining natijalarini aholiga yetkazish, jinoyatchilikka nisbatan ijtimoiy murosasizlikni shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Viktimologik profilaktikani yanada takomillashtirish uchun xalqaro tajribadan o‘rganish ham zarurdir. Masalan, Yevropa mamlakatlarida “community policing” (jamoatchilik politsiyasi) tamoyili asosida politsiya va aholining o‘zaro ishonchli hamkorligi yo‘lga qo‘yilgan. Bu modelda fuqarolar nafaqat huquqbuzarlik haqida xabar beruvchi, balki uni oldini olishda faol hamkor sifatida ishtirok etadi. O‘zbekiston sharoitida ham ushbu tajribani mahalla tizimi orqali joriy etish, ya‘ni “mahalla – xavfsizlik posboni” konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etish istiqbolli yo‘nalishlardan biridir. Biroq, jamoatchilik bilan hamkorlikning samaradorligi uchun faqat tashkiliy chora-tadbirlar yetarli emas. Eng muhim omil — bu insoniy ishonch va o‘zaro hurmat muhitini shakllantirishdir. Aholi profilaktika inspektorini nazoratchi emas, balki yordamchi, maslahatchi, ishonchli tayanch sifatida qabul qilsa, jinoyatchilikning oldini olishda sezilarli natijalarga erishiladi. Shu bois, profilaktika inspektorlarining kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish, psixologik tayyorgarligini oshirish va jamoatchilik bilan muloqot madaniyatini shakllantirish ularning kasbiy faoliyatining ajralmas qismiga aylanishi lozim.

XULOSA

Profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini amalga oshirishda jamoatchilik bilan hamkorligi zamonaviy ijtimoiy-huquqiy tizimning eng muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, jamiyatda barqarorlik va xavfsizlikni ta‘minlashda asosiy omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida huquqbuzarliklarning oldini olish, jinoyatchilikka qarshi kurashish hamda fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyatini oshirish sohasida olib borilayotgan islohotlar ushbu yo‘nalishga yangi mazmun bag‘ishladi. Ayniqsa, “Inson qadri uchun” tamoyili asosida amalga oshirilayotgan davlat siyosati har bir fuqaroning huquqlarini himoya qilish, ularni ijtimoiy xavfsizlik tizimiga jalb etish va jamoatchilik faolligini oshirishga qaratilganligi bilan e‘tiborga loyiqdir. Viktimologik profilaktika, o‘z mohiyatiga ko‘ra, huquqbuzarlikning oldini olishda jabrlanuvchining o‘rnini, xatti-harakatini va ijtimoiy muhitini o‘rganish orqali jinoyatchilikka olib keluvchi sabablarni kamaytirishga qaratilgan ilmiy va amaliy yondashuvdir. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorlarining asosiy vazifalaridan biri — fuqarolarni huquqbuzarlikka sabab bo‘luvchi holatlardan ogohlantirish, ularning huquqiy

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

savodxonligini oshirish va jamiyatda ijtimoiy adolat tamoyillarini mustahkamlashdan iboratdir. Bu jarayonning muvaffaqiyati, avvalo, jamoatchilik bilan o‘zaro hamkorlikning samaradorligiga bog‘liqdir. Jamoatchilik bilan hamkorlik nafaqat huquqbuzarliklarning oldini olishda, balki ularning sabab va sharoitlarini bartaraf etishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalla institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlar, oila va ta’lim muassasalari, diniy idoralar hamda ommaviy axborot vositalari bilan birgalikda olib borilgan faoliyat natijasida profilaktika ishlarining qamrovi kengayadi, aholining ijtimoiy mas’uliyati ortadi, ishonch va birdamlik muhitini mustahkamlash imkoniyati yaratiladi. Ayniqsa, mahalla tizimi orqali amalga oshirilayotgan hamkorlik “mahalla – xavfsizlik qal’asi” tamoyilining hayotga tatbiq etilishiga xizmat qilmoqda. Viktimologik profilaktika jarayonida inson omili alohida o‘rin tutadi. Chunki huquqbuzarliklarning ko‘p hollari insonning beparvoligi, e’tiborsizligi yoki huquqiy savodsizligi oqibatida yuzaga keladi. Shu bois, profilaktika inspektorlarining asosiy vazifalaridan biri fuqarolarda o‘z huquq va majburiyatlariga nisbatan mas’uliyat hissini shakllantirish, ularni o‘z xavfsizligi uchun mas’ul shaxs sifatida tarbiyalashdir. Aholining huquqiy ongini oshirish maqsadida o‘tkazilayotgan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, targ‘ibot ishlari, uchrashuvlar va onlayn axborot loyihalari shu yo‘nalishda muhim natijalar bermoqda. Profilaktika inspektorlari faoliyatida zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish ham alohida e’tiborga loyiqdir. Bugungi raqamli asrda axborot-kommunikatsiya vositalari orqali aholining huquqiy savodxonligini oshirish, masofaviy profilaktika usullarini joriy etish va onlayn maslahat tizimlarini yo‘lga qo‘yish huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim omilga aylangan. Ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar, virtual jamoatchilik guruhlar orqali fuqarolarning murojaatlari tezkor tarzda ko‘rib chiqilmoqda, bu esa inspektorlar faoliyatining ochiqligini va jamoatchilik ishonchini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, jamoatchilik bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan viktimologik profilaktika jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Masalan, ba’zi hollarda profilaktika inspektorlarining ish hajmi yuqoriligi, ularning psixologik tayyorgarlik darajasining yetarli emasligi, jamoatchilikning ayrim qatlamlarida huquqiy madaniyatning pastligi va ijtimoiy befarqlik holatlari bu sohada muayyan to‘siqlarga sabab bo‘lmoqda. Shu sababli, kelgusida profilaktika tizimini yanada takomillashtirish, inspektorlarning kasbiy malakasini oshirish, ularni motivatsion va axborot resurslari bilan qo‘llab-quvvatlash zarur. Viktimologik profilaktikaning samarali yo‘lga qo‘yilishi uchun xalqaro tajribani o‘rganish va uni milliy amaliyotga tatbiq etish ham muhimdir. Masalan, rivojlangan davlatlarda “community policing” modeli jamoatchilik bilan politsiya o‘rtasida ishonchli hamkorlikni shakllantirishga asoslanadi. O‘zbekiston sharoitida ushbu yondashuvni “mahalla profilaktikasi” konsepsiyasi asosida qo‘llash, ya’ni fuqarolarning o‘z hududidagi xavfsizlik uchun bevosita mas’ul bo‘lishini ta’minlash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu yo‘nalishda davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va jamoatchilik o‘rtasida aniq vazifalar taqsimoti belgilanishi zarur. Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini amalga oshirishda jamoatchilik bilan hamkorligi – bu nafaqat huquqbuzarliklarni kamaytirish, balki fuqarolarda huquqiy madaniyat, ijtimoiy faollik, o‘zaro ishonch va birdamlikni

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

shakllantirishning eng samarali yo‘lidir. Ushbu hamkorlik tizimining to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilishi natijasida fuqarolar o‘zini himoyalangan, davlat organlariga ishonadigan va ijtimoiy mas‘uliyatli shaxs sifatida his eta boshlaydi. Bunday sharoitda jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, tinchlik va qonun ustuvorligi ta‘minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
2. Jo‘rayev M., Mahmudov B. Huquqbuzarliklar profilaktikasi nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: TMI nashriyoti, 2020.
3. Rasulov Sh.A. Jinoyatchilikning viktimologik profilaktikasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Huquq, 2019.
4. Qodirov D.R. Profilaktika inspektorlarining jamoatchilik bilan ishlash tajribasi. // Ichki ishlar tizimidagi islohotlar jurnali, 2021, №3.